

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

katedra občanského práva

doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

oponent

P O S U D E K

disertační práce JUDr. Jaroslava Hobla

„Právní důsledky rozvodu manželství rodičů na poměry nezletilého dítěte“

1. Téma disertační práce předložené k obhajobě JUDr. Jaroslavem Hoblem se ukazuje již na první pohled jako nejen tradiční, ale současně i aktuální. Na jedné straně jistě není pochyb o tom, že právním důsledkům rozvodu manželství je věnována dlouhodobě poměrně intenzivní pozornost jak právní naukou, tak i právní praxí. Na druhé straně mnohé otázky spadající tematicky do dané problematiky jsou současně velmi živé a nejen rezonují s názory právní veřejnosti, ale vyvolávají značný ohlas a debatu též na úrovni celospolečenské. Mnohdy je přitom význam právní roviny problému dokonce potlačen jinými aspekty a vlivy dalších vědních disciplín, které se řešením poměrů nezletilého ne plně svéprávného dítěte v tom či onom ohledu rovněž zabývají. Tento přesah činí ze zvolené materie problematiku zjevně multidisciplinární. Kromě uvedeného lze konstatovat, že řada diskutovaných témat v daném rámci postrádá pevnější právně-teoretické uchopení. Z toho všeho tedy vyplývá značná potenciální přínosnost detailního zpracování celé problematiky, a to zejména v situaci, kdy je toto zpracování podáno na odborné úrovni a v rozsahu, jak jsou očekávány od disertační práce právního zaměření. Je tedy možné shrnout, že téma práce i celkové zacílení doktorského studia uchazeče byly zvoleny více než příhodně.

Současně však zasluhuje podotknout, že sepisování disertační práce daného zaměření je počinem do značné míry odvážným a nelehkým. Disertant je totiž při své tvorbě tísňen z jedné strany poměrně značnou šíří tématu, z druhé strany pak potřebou předložení originálního, neotřelého zpracování vyčtené problematiky, to vše v situaci, kdy jsou základy tématu v právní úpravě dlouhodobě ustáleny (a jsou tedy v dané legislativní podobě již dosti dlouho námětem odborné pozornosti). Není proto jednoduché přispět do odborné diskuse novými, dosud neprezentovanými názory a pohledy. Z pozice oponentního posouzení je však

naštěstí možné hned úvodu tohoto posudku konstatovat, že se autorovi předložené práce podařilo tyto iniciální obavy úspěšně rozptýlit.

2. Celkově pozitivní hodnocení práce je možné opřít předně o zdařilou systematickou stavbu výkladu. Jakkoliv k němu uchazeč přistupuje poměrně ze široka, drží se zvolené problematiky od prvních stran práce. Po nutných vstupních výkladech, v nichž se vypořádává s očekávanými uzancemi disertační práce, když vymezuje jak cíle práce, tak i předestřené hypotézy, výzkumné otázky a použitou metodologii, se již přímo pouští do vymezení základních znaků rodičovského poměru a jeho vzniku (část 2). Následují pojednání o dítěti coby subjektu právních vztahů (část 3), partie věnovaná základnímu vymezení manželství (část 4) a pasáž zaměřená na rodičovskou odpovědnost (část 5). Všechny tyto výklady zabírají úvodních čtyřicet stran práce. Přitom zřetelně dokazují, že se disertant ve své práci pokouší o komplexní zpracování tématu s důrazem na všechny jeho aspekty. Tím ovšem není dotčeno, že cílem zmíněných vstupních pojednání zjevně není všechny popisované skutečnosti a instituty detailně rozebrat, nýbrž toliko uvést čtenáře do komplexu problematiky (což uchazeč ostatně hned z kraje práce sám naznačuje). S tím souvisí skutečnost, že se autor ve svém výkladu pohybuje na poměrně „tenkém ledě“, neboť hrozí, že souhrn traktovaných informací bude na poměry disertační práce přehnaně povrchní a neúplný. Lze však konstatovat, že se autorovi daří z uvedených úskalí poměrně úspěšně „vybruslit“. Výklad je přehledný, věcný, jakož zejména i celistvý a na těchto kvalitách nic neubírá, že působí dojmem „základního nadechnutí“ před ponořením se do samotného jádra vytčené problematiky.

K tomuto hlavnímu kroku dochází počínaje částí šestou, zaměřenou již přímo na dopady rozvodu na dítě, a navazující částí sedmou, věnovanou obecně koncepci úpravy poměrů dítěte v souvislosti s rozvodem manželství. Hlavní těžiště výkladu pak spočívá v navazujících čtyřech částech zaměřených postupně na vymezení péče o dítě po rozvodu manželství (část 8), na styk s dítětem (část 9), na bydlení po rozvodu manželství (část 10) a na vyživovací povinnost rodičů po rozvodu manželství (část 11). Výklady zde podané zabírají sto šedesát stran. Celá práce je zakončena poměrně obsáhlým pojednáním o procesních souvislostech tématu (část 12), závěrem a shrnutím.

Podaný popis rozvržení práce zřetelně naznačuje, že její systematika byla zformována přehledně. Čtenář je sice do tématu uváděn z počátku v širších souvislostech, autor si však nechává více než dostatečný prostor pro otázky z pohledu celé problematiky signifikantní. Ostatně celý rozsah práce čítá nadstandardních tři sta stran souvislého textu a skýtá tak dostatečný prostor pro náležitě hluboký průnik do zásadních otázek souvisejících s úpravou poměrů dítěte po rozvodu manželství.

3. Z toho, co bylo uvedeno, je zřejmé, že pokrytí témat je možné považovat po obsahové stránce za komplexní (byť je třeba připustit pochopitelný fakt, že všem zkoumaným aspektům není věnována stejná pozornost). Zvláštní pochvalu autor zaslouží za mnohé

výkladové pasáže, které je možné označit za zcela vyčerpávající. Příkladem může být explikace podaná k problematice střídavé péče (str. 143 až 172). Autor se zde vypořádává nejen se základním vymezením střídavé péče, ale i se značně komplikovanými podmínkami, které by měly být pro svěřeni dítěte do tohoto typu péče splněny. Čtenáře přitom přehledným způsobem provádí rozsáhlými závěry jak právní nauky, tak zejména i soudní praxe.

Detailní znalost a pochopení tématu se projevují zejména ve velmi dobré orientaci ve výstupech rozhodovací činnosti Ústavního soudu, který v posledních patnácti letech udává výkladu dané právní materie tón a náležitou dynamiku. Disertant seznamuje čtenáře s postupně se měnícím přístupem aplikační praxe ke střídavé péči, konkrétně konstituováním myšlenky preference střídavé péče před jinými variantami porozvodového uspořádání péče o dítě, jakož i s vytvářením a ustalováním jednotlivých podmínek a kritérií, jež mají být dle Ústavního soudu pro svěřeni dítěte do takové péče splněny. Podobně detailní styl výkladu je možné nalézt kupříkladu i v souvislosti s vymezením kritérií pro samotné svěřeni dítěte do péče (str. 81 až 127) či v pojednání o styku dítěte s rodičem po rozvodu manželství (str. 180 až 190).

4. Při posouzení axiologického hlediska zakomponovaného do práce je třeba zejména pochválit často značně kritický náhled autora na mnohá aktuální témata i sporné otázky, resp. jejich řešení. Je chvályhodné, že se autor nenechává nést na vlně převažujícího názorového proudu a že se nebojí myšlenkově postavit autoritám, ať již z řad odborné vědecké veřejnosti, anebo soudní praxe. Jeho kritický přístup je přitom náležitě argumentačně podložen a není samoúčelný, neboť obvykle je provázen též návrhy potřebných změn.

V jednotlivostech je možné v daném směru připomenout například výklad podaný sub 7.3.3, kde je provedeno zhodnocení vhodnosti oddělení řízení o rozvodu manželství a řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti. Autor stávající variantu úpravy označuje *téměř za nejhorší možnou* (str. 59). Správně v dané souvislosti poukazuje na diskrepanci mezi zněním důvodové zprávy k občanskému zákoníku a zněním zákona o zvláštních řízeních soudních. Připomíná přitom kupříkladu jak nepochybně praxí ověřený fakt, že řízení o úpravě poměrů předcházející samotnému rozhodnutí o rozvodu je v obrovském množství případů v podstatě pouze „prvním bojištěm manželů“, tak i skutečnost, že souběh dvou po sobě jdoucích obligatorních soudních řízení celý proces rozvodu mnohdy neúměrně a zcela zbytečně protahuje.

Jiným příkladem kritického pohledu může být autorův vyhraněně odmítavý postoj k závěrům judikatury vztahujícím se k právu na určení místa bydliště dítěte. Za zcela nepřijatelný označuje totiž závěr Krajského soudu v Ostravě, podle kterého rodič, do jehož výlučné péče bylo dítě svěřeno, již následně nepotřebuje souhlas druhého rodiče k pozdější změně svého bydliště, a tím současně ke změně bydliště dítěte. Disertant v této souvislosti výstižně podotýká, že „*pečujícího rodiče jistě nelze nutit setrvat na stejném místě po zbytek*

jeho života (resp. do nabytí zletilosti dítěte), avšak pokud má v úmyslu se přestěhovat tak, že zásadně změní bydliště dítěte, jeho povinností je mít souhlas druhého rodiče, a pokud jej nemá, je potřeba, aby souhlas nahradil soud.“ Daný závěr je třeba považovat za opodstatněný zejména s ohledem na znění občanského zákoníku, který určení místa bydliště považuje za významnou záležitost dotýkající se dítěte (§ 877 odst. 2 OZ), jakož i s ohledem na to, že péče o dítě náležející po rozvodu jen jedinému z rodičů jistě nezahrnuje všechny složky rodičovské odpovědnosti. Nepochybně podnětný je i kritický pohled na postavení a fungování orgánu sociálně právní ochrany coby kolizního opatrovníka (s. 247 až 250) aj.

5. Pozitivně je možné hodnotit i formální úroveň disertační práce. Je patrné, že autor věnoval závěrečné redakci odevzdaného textu adekvátní pozornost. To jistě neznamená, že by byla práce zcela prosta dílčích pravopisných pochybení, překlepů atp., jejich počet je však v poměru k nadstandardnímu rozsahu práce omluvitelný. Velmi dobrá je též stylistická úroveň práce. Celkově lze literární projev autora označit za kultivovaný. Příléhavým a konstantním způsobem užívá autor odborné terminologie, jen velmi zřídka lze nalézt určitou formulační nesourodost (např. str. 153).

Za nadstandardní lze označit též práci s prameny. Odpovídající požadavkům na disertační práci je nejen jejich objem, ale i jejich skladba, zahrnující kromě jiného též mnohé prameny zahraniční. Užívání odborných pramenů právní nauky i judikatury je pak náležitě demonstrováno v obsáhlém citačním aparátu doplňujícím samotný text práce.

6. S ohledem na vše, co bylo shora uvedeno, lze konstatovat, že posuzovaná práce dosahuje po obsahové i formální stránce nezbytných kvalit očekávaných u disertační práce a že v mnoha ohledech nejen splňuje, ale dokonce i překračuje požadavky, které lze na disertační práci klást. Z odevzdaného textu je patrný dlouhodobý a soustředěný zájem o danou problematiku (což se ostatně projevuje i v přehledu publikační činnosti autora – srov. str. 327). Disertantovi se daří naplnit cíle vyčtené jím samotným v úvodu práce. Provádí zdařilou analýzu naprosté většiny právních norem dopadajících na vytyčenou problematiku. Komplexně se zaobírá téměř všemi okolnostmi, které se vztahují k dopadům rozvodu rodičů na poměry nezletilého ne plně svéprávného dítěte. Jakkoliv je řada aspektů zkoumané problematiky podána samotným autorem v úvodu avizovaným přehledovým způsobem, otázky z pohledu zkoumané problematiky signifikantní jsou zodpovězeny náležitě propracovaně, sevřeným, nezřídka zcela vyčerpávajícím způsobem. Platnou a účinnou právní úpravu autor podrobuje věcné kritice jak z pohledu aplikační praxe, tak i právní teorie. Na řadě míst upozorňuje na problémy, které právní úprava vyvolává. Autorem uváděné myšlenky a závěry jsou přitom mnohdy způsobitelné otevřít, prohloubit, popř. posunout vpřed odbornou diskusi. Lze tedy bez jakýchkoli pochybností konstatovat, že autor ve své disertační práci

jednoznačně prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce v oboru občanského práva a disertační práci je tak možné doporučit k obhajobě.

7. V rámci odborné rozpravy probíhající při obhajobě disertační práce lze autora zejména vyzvat k sumarizaci jím navrhovaných řešení, která by mohla podle jeho názoru vést v budoucnu k dosažení optimálního stavu minimalizujícího, až negujícího dopad rozvodu manželství rodičů na poměry nezletilého ne plně svéprávného dítěte. V souvislosti s tím by bylo též zajímavé vyslechnout si disertantův názor na aktuální trendy v dané oblasti (např. na možnou změnu právní úpravy vedoucí k obecnému zavedení Cochemské praxe či na možný vliv případného, tak či onak rozsáhlého vytržení rozvodové problematiky z působnosti soudů).

V Praze dne 20. července 2023

doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.